

98765025-2	19/08/2026	יתד נאמן - כותרת	עמוד 9	1/2	28.91x35.37
אוניברסיטת בר איל - 23378					

סעודיה דורשת משוואה אזורית חדשה, טראמפ מבטיח ומבהיר: גרעין תמורת נורמליזציה החייאה למדינה הפלשתינית

■ ההתניה האמריקאית לקשור את תוכנית הגרעין האזרחי לסעודיה, בנורמליזציה מפיחה חיים סביב הסוגיה שרבים ניסו להספיד: המדינה הפלשתינית ■ המרוץ הסעודי ללגיטימציה גרעינית ולביטחון מול טהראן מחזיר את הבעיה הפלשתינית למרכז הבמה, ומאלץ את האזור כולו לחשב מסלול מחדש ■ נשיא ארה"ב הטיל פצצת "גרעין" מנוטרלת, פלשתין התעוררה מההדף ■



יורש העצר הסעודי בן סלמאן ונשיא ארה"ב טראמפ בפגישתם בבית הלבן. צילום: ap

קיבלה זאת, גם סעודיה אמורה לקבל את אותן יכולות".

"בעניין הגרעין האזרחי חשוב להבין שמדובר בהסכם ל-30 שנה. אמנם כרגע זה מיועד לאנרגיה, אך אף אחד לא מונע או מבטיח שלא יהיה שם היבט צבאי בעתיד, וזו כמובן סוגיה בעייתית. יש כאן גם שיקולים אסטרטגיים אזוריים מול מדינות אחרות שגם סובלות מבעיות אנרגיה. נניח ירדן, תמיד רצתה כור גרעיני, כי יש לה בעיות אנרגיה והיא צריכה לייבא ממדינות אחרות. גם במדינות עניות יותר הביקוש לאנרגיה גבוה ומכך עולה החשש שמדינות נוספות תצטרפנה לדרישה לגרעין ולאנרגיה זולה והגרעין הסעודי יהווה תקדים עבורן".

"לגבי סעודיה, אני לא חושב שהיא תלך למהלך של 'הסכמי אברהם' כמו שאנחנו מכירים עם איחוד האמירויות. איחוד האמירויות היא מדינה שיש לנו איתה יחסים מאוד מאוד עמוקים. היא שונה מאוד במאפיינים שלה, היא פתוחה הרבה יותר, היא ליברלית וסובלנית יותר בכלל, ובפרט כלפי מיעוטים ולכן היא שונה מסעודיה". "אולי נראה הסכמים מאחורי הקלעים יותר שקטים. אבל כן, הפיוס הסעודי האמיתי מאפשר לישראל היום לעשות דברים שהיא לא יכלה לעשות אפילו לפני חצי שנה. אם עד היום ישראל הייתה צריכה לבחור אם ללכת עם האמירות או עם הסעודים או עכשיו נפתחו דלתות לשני הכיוונים".

"והאיום על הסעודים רק מתגבר", מדגיש פרופ' מן. "לאחרונה היו תקיפות קשות על מתקני אנרגיה בדרום סעודיה בג'וזאן. לפי רויטרס, חברת המשך בעמוד 15

שנבנה על ידי דרום קוריאא. האמריקאים הבינו כנראה שאם הם לא יספקו לסעודים את הטכנולוגיה, הדרום קוריאנים או גורם אחר יעשה זאת. מעבר לכך, יש לזכור שחל פיוס משמעותי בין איחוד האמירויות לסעודיה, והן התקרבו מאוד בשנה האחרונה. כל מה שהאמריקאים נתנו לאמירויות, סעודיה תדרוש גם לעצמה ולהיפך".

הדרישה הסעודית והטכנולוגיה האמריקאית

הפיוס אותו מזכיר מן מתייחס להתקרבות בין איחוד האמירויות לסעודיה למרות המתיחות ההיסטורית ביניהן. צעד חשוב בפיוס קרה בספטמבר 2025, כשנשיא האמירויות ביקר בריאד לחיזוק שיתוף הפעולה. ולאחרונה, במרץ 2026, השתיים חתמו יחד עם מדינות ערביות נוספות על הצהרה משותפת שגינתה בחריפות את ההתקפות של איראן ושלוחיה. המטרה של המהלכים האלו היא לשדר כוח מול האיום המשותף של החות"ם ואיראן, ולאחד את מדינות המפרץ ברקע הדיבורים על הסכם גרעין.

"שבועיים בלבד לפני שהסעודים קיבלו את האור הירוק לתוכנית", מתאר פרופ' מן, "האמירויות יות קיבלו את מה שנקרא הסכם A:5. מדובר בגישה למוצרים הקריטיים והמתקדמים ביותר של הכלכלה האמריקאית, כמו שבבים וטכנולוגיות בינה מלאכותית ואחרות. אלה טכנולוגיות הכי משמעותיות שיש לארצות הברית, והן ניתנות רק למדינות שעומדות בתנאים ביטחוניים מחמירים מאוד. ההערכה היא שאם איחוד האמירויות

ללימודי המזה"ת באוניברסיטת בר אילן. "אם נבחן את הדברים בצורה הטכנית ביותר, במדינות המפרץ ובסעודיה בפרט, יש דרישה וצריכה לאנרגיה גבוהה מאוד בחודשי הקיץ. כיום, כ-60% מהחשמל בסעודיה מופנה לקירור ומיזוג האוויר, שכן הטמפרטורות מגיעות ל-46 ואף ל-52 מעלות חום. כתוצאה מכך, במפרץ זקוקים לכמויות אדירות של חשמל".

הגרעין האזרחי והצורך האנרגטי

"כאשר מדינה כמו סעודיה שהיא מיצרניות האנרגיה הגדולות בעולם נדרשת לצריכת חשמל פנימית כה גבוהה, המשמעות היא שהיא מייצאת פחות נפט וגז ופחות מוצרים פטרוכימיים ונגזרי נפט, וכך היא מכניסה פחות כסף בחודשי הקיץ. לכן, אפילו למטרות הפקת חשמל בלבד יש צורך אמיתי לסעודיה בגרעין, גם ללא קשר לסין או לסוגיות גיאופוליטיות".

"מעבר לכך, אנחנו עדים למהפכת הבינה המלאכותית. מדינות שעוברות את המהפכה הזו זקוקות לחוות שרתים גדולות מאוד שצורכות אנרגיה רבה. סעודיה רואה את עצמה כמרכז חוות שרתים עולמי עצום וברור שצריכת האנרגיה שלה רק תלך ותתעצם".

"מעבר לזה, גם לאיחוד האמירויות יש כור גרעיני, וסעודיה שואלת, אם לאיחוד האמירויות יש גרעין, למה לנו אין?"

מה יש לאיחוד האמירויות בנוגע לגרעין האזרחי?
"לאיחוד האמירויות יש היום כור גרעיני אזרחי

נ. מרקוביץ

הצהרתו של טראמפ בדבר קידום תוכנית גרעין אזרחית עבור סעודיה עוררה הדים נרחבים, אולם ההבהרה שבאה בעקבותיה שרטטה מחדש את המשוואה וגבולות הגזרה: גרעין אזרחי רק כחלק מתהליך נורמליזציה עם ישראל והרחבת הסכמי אברהם.

הצהרות מדיניות אלה מגיעות על רקע התחממות והסלמה ותקיפות איראניות. סעודיה מוצאת עצמה נוטלת חלק פעיל בקואליציה נגד יעדים של איראן ושלוחיה, בעודה סופגת מהלומות קשות בשטחה. המיליציות השיעיות בעיראק והמורדים החות"ם אינם מרפים וממשיכים לשגר כטב"מים לעבר מתקני נפט אסטרטגיים בעומק סעודיה, פגיעות שהובילו להשבתת בתי זיקוק חיוניים. התעצמותו של האיום המשותף האיצה בסעודיה ובאיחוד האמירויות לדחוק הצידה יריבות היסטורית ולהתכנס לסוג של פיוס אסטרטגי שנועד לבסס חזית מפרצית איתנה מול טהרן.

ההתניה האמריקאית משיבה אל קדמת הבמה את הסוגיה הפלשתינית, כשהממלכה הסעודית, מתוקף מעמדה בעולם הערבי מחויבת אליה לפחות ברמה ההצהרתית. לנוכח זאת עולה התהייה: האם השאיפה הסעודית לגרעין והמשך השיח סביבה, תפיה חיים בסוגיה השחוקה, האנכרוניסטית, שנדמה היה שכבר לא רלוונטית - המדינה הפלשתינית?

"הדרישה הסעודית לגרעין האזרחי היא אינו דרישה חדשה. סעודיה תמיד רצתה בו", מבהיר ל"יתד נאמן" פרופ' יוסי מן, מומחה למדינות המפרץ הערבי ושוך האנרגיה בשטחן מהמחלקה

98765055-5	19/08/2026	יתד נאמן - כותרת	עמוד 15	2/2	24.29x30.94
אוניברסיטת בר איל - 23378					

החייאה למדינה הפלשתינית

המשך מעמוד 9

אראמכו הסעודית השביתה את בית הזיקוק בג'זאן שמזקק 400 אלף חביות נפט ביום, בעקבות תקיפה ח'ותית. נזק נוסף נגרם למתקני נפט באתר בעיר בקיק במזרח סעודיה בעקבות מתקפת כטב"מים על חופי המפרץ הפרסי, מקום המרוחק יותר מאלף ק"מ מהח'ותים בתימן. החותיים לקחו אחריות על תקיפה זו למרות שסעודיה האשימה את המיליציות השיעיות בעיראק. האיום על סעודיה בהחלט מתעצם."

ולכן סעודיה מעוניינת בגרעין אזרחי?

"לכן סעודיה שואפת לגרעין מול גרעין. סעודיה תמיד אמרה 'אם לאיראנים יש, אז גם לנו צריך להיות'. בסופו של דבר מדובר במדינה הערבית הגדולה, היא תופסת את עצמה כמנהיגת העולם הערבי ושומרת המקומות המקודשים לאסלאם. היא ממוקמת באזור אסטרטגי, היא הכלכלה הגדולה במזרח התיכון ולכן מבחינתה הבשילו התנאים ומגיע לה גרעין אזרחי."

"האם זה אומר משהו לגבי הפלשתינים? זה אומר לדעתי שיהיה יותר שיתוף פעולה של סעודיה עם האמירויות לגבי הפלשתינים, בסדר, זה לא אומר מדינה פלשתינית, זה יכול להיות גם מועצת השלום. במועצת השלום יש גם קול פרו-ישראלי. מי שעומד בראשה הוא הדיפלומט הבולגרי מלאדנוב, בעיניי הוא מאוד פרו-ישראלי."

"אז יכול להיות שיהיה קל יותר לקדם נושאים סעודים-אמיתים. האם זה אומר שתקום מדינה פלשתינית? לדעתי לא. אני לא חושב שאיחוד האמירויות חושבת שמחר תקום מדינה פלשתינית. גם סעודיה לפני כמה שנים דיברה על 'חזון' למדינה פלשתינית. היא לא אמרה 'תתחייבו למדינה פלשתינית'."

תמונות ותפיסות

"התמונה השתנתה מאוד, למרבה הצער, מאז מה שנקרא 'קמפיין ההרעבה' של חמאס", מתאר פרופ' מן. "בסעודיה התגברו אז הקולות והשתנו הדעות, אבל ככלל עד קמפיין ההרעבה התפיסה הסעודית הייתה 'תציגו איזשהו חזון ואנחנו נלך איתכם'. מאז הדברים השתנו, ועדיין אני לא חושב שיש מישהו נאיבי שחושב שמחר תקום מדינה פלשתינית."

עצם ההשתעשעות ברעיון הזה, לא תנשים את סוגיית המדינה הפלשתינית?

"צריך לזכור ואנשים לא יודעים את זה, אבל הרבה מהיוזמות שעלו בהיסטוריה בעולם הערבי מול ישראל הן יוזמות סעודיות. תוכנית פהד ויוזמת עבדאללה, הן יוזמות סעודיות. תוכנית פהד היא תוכנית שלום סעודית מ-1981. היוזמה הועלתה על ידי נסיך הכתר דאז, פהד בן עבד אל-עזיז, שלימים הפך למלך. ב-2002 עלתה יוזמת עבדאללה שהיא יוזמה לתוכנית מדינית שהציג יורש העצר הסעודי הנסיך עבדאללה. היא דרשה נסיגה ישראלית מלאה ומדינה פלשתינית תמורת נורמליזציה."

מה הזיקה של סעודיה לפלשתינים?

"הדאגה לפלשתינים נובעת מכמה גורמים. יש בסעודיה קהילה פלשתינית גדולה המונה כחצי מיליון פלשתינים. יש גם הרבה עובדים זרים שנמצאים שם ממצרים, סוריה וירדן והם מאוד לאומנים, ובעיקר הם רואים את עצמם כמנהיגי העולם הערבי, וכמנהיגי העולם הערבי הם רוצים לפתור את הסוגיה אולי הכי מורכבת בעולם הערבי."

בין הצהרות למציאות

"מנגד", מבחיר מן, "חשוב לומר שסעודיה במשך הרבה שנים ראתה גם מדינה יהודית באזור. יומיים אחרי מלחמת ששת הימים שאלו אותם מה הפתרון? והם ענו: 'הפתרון זה מדינה יהודית ופלשתינית'. היום אף אחד לא יגיד את זה אבל הם בהחלט ראו את זה בעבר, כלומר, יש לסעודים תפיסה חזקה של מדינה פלשתינית, אבל גם הייתה להם תפיסה מאוד מתקדמת כלפי ישראל למרות שהיא מדינה שמרנית יותר כלפיה. אז צריך לדעת שהדברים משתנים והניסוחים משתנים, אבל אני לא חושב שיקרה משהו רציני ויגידו 'מחר תקום מדינה פלשתינית'. זה לא יקרה."

הדרישה התחדדה למעשים קונקרטיים לקראת מדינה פלשתינית...

"אז יש מעשים קונקרטיים שקורים. כל מה שקורה עכשיו בעזה מאוד קונקרטי, האמיתים פועלים שם. יש שם סיוע אמיתי מאוד גדול, דואגים לתשתיות שם ויש דברים שקורים. גם לתפיסת המדינה הפלשתינית ודווקא מהניסיון של המדינות האלה, אני לא חושב שאפשר באמת לבנות מדינה בלי תשתית, זה לא רציני. מובן שיש פה פערים גדולים, גם מי שחושב על מדינה פלשתינית, על מה הוא חושב? שתקום פה סודאן או תימן? מה יהיה פה? אז לא, אני לא חושב שהסעודים טיפשים בהקשר הזה."

האם השלכות מפגש טראמפ וכן סלמאן עדיין בשטח או שהן שככו ושקעו?

"לטראמפ יש אינטרסים במפרץ ואחת הבעיות של המלחמה הזו שהמפרץ לא מאוחד. בסוף לא הצליחו ליצור פה קואליציה של מדינות מול איראן. ישנו מאמץ אמריקאי להחזיר את קואליציית מדינות המפרץ הערביות GCC לברית משותפת. קטאר בעיניי בעייתית ועומאן עם גישה יותר ניטרלית אבל כל היתר, במקום ללכת לקו פעולה משותף, הן לא הלכו, הן מסוכסכות ביניהן. אבל יכול מאוד להיות שהפיוס הזה יחד עם הסכם גרעין יתחיל חיבור מסוים. הייתה הצהרה של המלך הבחרייני יחד עם נשיא המדינה הרוצג שזה דבר מאוד מעניין, עצם זה שהצהרה הייתה פומבית היא לא דבר של מה בכך."

מה באשר לעימות המתרחב בין הסעודים לחותיים? "זהו אתגר מאוד גדול ובעיניי בעיה חמורה מאוד. למעשה, זה מה שהביא את הסעודים להצהרה המש- ותפת על פיוס עם איחוד האמירויות, עוד לפני הסכם הגרעין. אנשים לפעמים מפספסים את הקונטקסט של הדברים, אבל לדעתי זה לא מקרי שיש פתאום פיוס, דיבורים על גרעין ושיתוף פעולה מול החותיים בתימן". "במקביל, לסעודיה יש קשרים היסטוריים מאוד עמוקים עם פקיסטן. פרויקט הגרעין של פקיסטן התאפשר למעשה הודות למימון סעודי. סעודיה לא רצתה שיהיה גרעין בשטחה כדי שלא יואץ מרוץ חימוש מול איראן, אז היא קידמה גרעין למדינה אחרת שהיא שכנה של איראן. הקשרים ביניהן עמוקים, יש אמירה שאם סעודיה תיפגע, פקיסטן תכריז מלחמה."

"לגבי ההמשך ולאן העימות הזה ילך - זו שאלה קשה", מסכם פרופ' מן. "בסוף הכל עניין של האם יהיה הסכם עם איראן. אם יהיה הסכם עם חתימה איראנית, זה יביא לשקט ולרגיעה מול החותיים. ועדיין נשארת כאן בעיה חמורה מאוד, והיא שהחותיים והאיראנים ביחד שולטים כיום בשני המצרים החשובים בעולם. מצרי הורמוז ובאב אל מנדב. העובדה שהם מחזיקים בידיהם נקודות אסטרטגיות של הכלכלה העולמית היא בעיה קשה וסוגיה שמחייבת התייחסות ואני מאוד מקווה שלא נישאר עם המצב הזה."

בהקשר הזה הצהיר שר האנרגיה אלי כהן על שאיפת צינור הנפט בין סעודיה לישראל: "אם מסתכלים על המפה, אפשר לראות שניתן להקים תשתית יבשתית ממדינות המפרץ ועד לים התיכון, ומשם להזרים את הנפט לאירופה. זהו אינטרס משמעותי מאוד עבור הסעודים, משום שהם מבינים שהנפט הוא מקור ההכנסה העיקרי שלהם. המלחמה האחרונה הוכיחה שלא מספיק שיהיה לך מקור אנרגיה - אתה זקוק גם לנתיב שיאפשר לייצא אותה."

"להערכתי", הבהיר השר, "בעוד כמה שנים, אם יפרוץ עימות באזורנו, מצרי הורמוז ובאב אלמנדב כבר לא יוכלו לשמש איום או קלף בידי איראן. אני מעריך שיידרשו ארבע עד חמש שנים עד שהחלופה תהיה מוכנה. סעודיה זקוקה לשלום עם מדינת ישראל הרבה יותר מכפי שאנחנו זקוקים לשלום עם סעודיה."

להפיגין שהאיסלם שולט

באשר לתמונה הכללית של המאמצים להקמת מדינה פלשתינית לאורך השנים, חשוב להבין את נקודת המבט הרחבה של הציבור הערבי והמוסלמי. "הדרישה לפתרון הסוגיה אינה נובעת בהכרח מדאגה עמוקה ללאומיות הפלשתינית, אלא משאיפה דתית-היסטורית להראות שהאסלאם הוא הכוח השולט". אומר ל"יתד נאמן" ד"ר יחיאל שבי, מזרחן, עמית מחקר במרכז לאסטרטגיה ICGS. "על פי תפיסה המוסלמית של שליטה על האדמות, מה שמוגדר מהמאה התשיעית כ'דאר אל-אסלאם' - השאיפה לשלוט באזורים שבהם האסלאם שלט בעבר או שהיה בהם רוב מוסלמי. מסיבה זו, הסוגיה הפלשתינית נותרת בעלת חשיבות עליונה ברמה ההצהרתית עבור כלל העולם הערבי."

"עם זאת, כשבוחנים את עמדותיהם של חלק מהמנהיגים הסעודים כיום, ובמיוחד את זו של יורש העצר מוחמד בן סלמאן, מתגלה תמונה מורכבת הרבה יותר. הסעודים רואים בפלשתינים תבוסתנים ומחמיצני-ים סדרתיים של הסכמי שלום ונורמליזציה. במקום להתקדם ולקחת אחריות, הם גוררים את העולם הערבי והאסלאמי על עברי פי פחת."

"חרף תפיסה ביקורתית זו, בן סלמאן כבול לדעת הקהל מבית ולמעמדו ההיסטורי כשומר המקומות המקודשים לאסלאם. הוא נאלץ לשחק את המשחק הדיפלומטי ולדרוש פתרון פלשתיני, במיוחד כאשר הוא שואף לבסס בריתות אזוריות עם מדינות כמו מצרים וטורקיה, ולמצב את עצמו כמנהיג הבלתי מעורער של העולם הערבי."

מה ההיסטוריה של המאמצים הישראליים בסוגיה הפלשתינית?

"בצד הישראלי, ההתייחסות למדינה פלשתינית עברה תמורות משמעותיות לאורך השנים. בעבר, כשהממשלה בישראל נטתה יותר שמאלה, שלטה ההבנה שחייבים נסיגות וויתורים על שטחים. התקופות שבהן הרעיון היה קרוב ביותר למימוש היו סביב הסכם לונדון ב-1987 וביתר שאת בהסכמי אוסלו, וכן בתקופות כהונתם של אריאל שרון ואהוד אולמרט, שהובילו את תוכנית ההתנתקות ותוכנית ההתכנסות תחת התפיסה של 'אנחנו פה והם שם'."

"אולם, במשך הזמן וככל שממשלות בעלות קו לאומי יותר תפסו את השלטון, התחדדה ההבנה שוויתור טריטוריאלי אינו הפתרון. ההוכחה הניצחת לשינוי הפרדיגמה הזו היא הסכמי השלום עם איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו, שהוכיחו כי ניתן לכונן שלום אזורי היסטורי מבלי וויתורים."